

fogásolják és kárhozzatják e megoldást. Praktikus keresztülvi-tele sem kecsegtet sok eredménnyel. Kétségtelen, hogy a gyermek megtámadási joga új téglá a magyar jog épületében, de nagyon kétséges, hogy betöltve a hézagot, meg fog-e felelni feladatának, vagy folytonos leeséssel fenyegetve, nem rejt-e veszélyt magában. Erkölcsei és praktikus kifogásolhatóságánál sokkal súlyosabbnak látszik előttem, hogy e szabályozás a tulajdonképeni atya érdekét mellőzi. Pedig csak itt nyílik a kérdés megoldására helyes kiindulás. Az első lépés az atyasági vélelem helyes felállítása, ezt kövesse a megtámadási jog kizárólagossága helyett megosztása az első és a második helyen vélelmezett férj között s az ő jogukon procedálók között, megfelelő formában. A gyermek megtámadási joga csak végső subsidium legyen, mikor is ki kell mutatnia, hogy az arra jogosult vele akarátán kívül nem élhetett.

A gyermek törvényességének és érdekének védelmére fegyvert adhatunk magának a gyermeknek a kezébe is, de nem helyesebb, ha olyanak adjuk, aki ép annyira hivatott az érdek védelmére és aki forgatni is tudja a fegyvert?

Megismertük az elmondottakban a kérdés történetét, a vitás pontokat és a különböző állásfoglalásokat. Olvastuk a magánjogi törvénykönyvünk javaslatában nyújtott szabályozást és igyekeztünk ezt kritikai megvilágításba helyezni. Legyen szabad befejezésül, röviden két mondatban feleleveníteni a megoldás lényegét.

A törvénykönyv tervezete a gyermeknek megtámadási jogot ad és ezáltal lehetővé teszi, hogy a gyermek a törvényességet önmagától eldobja; másfelől a kettős törvényes atyaság helyzeteinek vizsgálata alapján, ilyen esetekben a gyermek törvényességét megtámadás esetén is fenntartotta másodfokon vélelmezett atyával kapcsolatban, s csak e másodfokú vélelem megdőltével vesztetheti el a gyermek törvényességét.

Ezzel a szabályozással szemben helyesebb megoldást látok — most már a megokolástól eltekintek — olyképen, hogy a családi élet zavartalansága és biztonsága érdekében, a gyermek és a köz javára a gyermek megtámadási jogát csak a kettős atyaság helyzeteiben, de itt is csak subsidiarice alkalmazzuk, viszont itt elismerendő a másodfokon vélelmezett atyának a férj megtámadási jogában való osztozása úgy, hogy e jogával, amennyiben atyaságának vélelmezésére kellő alap forog fenn, az első helyen vélelmezett atyától függetlenül, sőt ennek ellenére, az ő atyaságának megdőltésére élhessen.

JOGALKOTÁS.

Effektív valutában — aranyban fizetendő tartozások.
A valutáris jogi kérdések megoldásához a mindenkor alapulfekvő jelenségek kellő ismerete szükséges. A gazdasági adottság az alap, a jogi rendezés ehez fűződik. A jogszabály alkalmazását megnehezíti, gyakran — elkerülhetetlen

— jogszabály csavarássá süllyeszti a jogalkotó téves informáltsága, vagy szükségessé váló új szabályozás elmulasztása. A gazdaságilag hibás, de mégis egyértelműleg rendelkező törvényes jogszabályon az erőltetett jogászi értelmezés nehezen és lassan tud részt ütni, — ebből pedig a gazdasági életre igen súlyos károk hárulhatnak.

Az 1931. évi július havi bankzárlat után a magyar valuta külföldi értékelésében változás következett be és az akkor jelentkező diszárszió csekély ingadozással megmaradt a mai napig. A pengő vásárló értéke azonban nem csökkent, sőt ha az indexszámokat vesszük, emelkedett. A Pester Lloyd kimutatásai szerint 1931. évi június havában a békebeli állapothoz képest az indexszám 108.44-et tett ki és bár átmenetileg szeptember havában 109.50-re emelkedett, 1932. évi május hó végére 105.73-ra csökkent. A pengő vásárlóképeségének erősödése ezóta változatlanul tart. E ténynek a lerögzítésénél nem szabad megfeledkezniünk arról, hogy a külföldről importált áruknál az árcsökkenés oly mérvben nem jelentkezett, mintha valutáknál nemzetközi viszonylatban eltolódás nem következik be; a valutáris statusquo mellett még lényegesebb árcsökkenést állapíthatnánk meg. Ennek ellenére leszögezhetjük, hogy az 1931. évi július hó 14-ét megelőző helyzettel szemben a magyar valutának a pozíciója más a külföldi, mint a belső viszonylatban.

A gazdaságtörténelemben ez nem ismeretlen jelenség. Már Hume rámutatott arra, hogy a pénz vásárlóképeségének hullámozása nem változik párhuzamosan az árszióval. Körülbelül egy évszázaddal ezelőtt Angliában Tooke megfigyelte a különbséget, majd az ő nyomán újabban a német Wagner Adolf a papírpénz „elértéktelenedése” és „értékcsökkenése” között. Az elértéktelenedés érték hanyatlást jelent a nemes érccel, az arannyal szemben, az értékcsökkenés pedig az árucikkekkel szemben. Loria és nálunk Földes Béla hívta fel a figyelmet ezzel szemben arra, hogy a különbség az elértéktelenedés és az értékcsökkenés között tartósan nem maradhat meg, aminek magyarázata az, hogy ha valamely országban a papírpénzben kifejezett árak úgy alakulnak, hogy az árunak nem adják meg a megfelelő értéket, akkor ebből az országból az árukat külföldre exportálják, aminek következtében az elértéktelenedést csakhamar az értékcsökkenés is követni fogja, mert az export folytán a belső árak is emelkednek. Ez a jelenség most nálunk nem észlelhető. Az értékcsökkenést az exportlehetőségeknek a legszűkebb korlátok közé való szorítása akadályozza, annak gátja ezenfelül a belső fogyasztóképeség kri-

zise is, a jövedelmek állandó csökkenése, a jövedelmeket túlságosan igénybevevő közterhek emelkedése. Az utóbbi szimptoma — meggyőződésem szerint — bizonyos mérvű korlátolt infláció esetén is kizárná a pénz jelentősebb értékcsökkenését.

Az aktuális valutajogi kérdések megoldásánál ebből a gazdasági tényállásból kell kiindulnunk.

A gazdasági szituáció kellő felismerésére vall, hogy a magyar jogalkotó az aranypengőt, (amely tisztult jogi felfogás szerint amúgy sem volt más, mint kizárólag valorizációs átszámítási kulcs), bár az aranypengőrendeletben (4560/1931. M. E. sz. rendelet) előrelátott az az eset, hogy a pengőért fizetendő egyenérték finom kg-ként 3840 pengőt meghalad, bekövetkezett, (amit a szabadonhagyott nyersaranypiacon kialakult aranyárak alapján bárki konstatálhat, tehát valutánk „elértéktelenedése” nem tagadható el, az életben nem valósította meg és az aranypengő és a papírpengő közötti disszánziót a belföldi forgalomban egyáltalában nem és külföldi relációban legalább is hivatalosan nem ismerte el. A törvényhozó csakis helyeselhető eljárásának indokolt magyarázata az, hogy pénzünk bizonyos fokú „elértéktelenedése” mellett az „értékcsökkenés” nem következett be, de mindenesetre áll az, hogy belföldi gazdasági viszonylatokban a pengő stabilnak mutatkozott.

Ennek a megállapításnak további konzekvenciáit azonban a törvényhozó nem vonta le.

A helyes valutajogi rendezés azt kívánja, hogy *a belföldi adós és a belföldi hitelező közötti jogviszonyban mindennemű pénzszolgáltatás az „értékcsökkenés” elmaradása folytán a statusquo alapján rendeztessék.* Nem lehet ugyanis indokolt az, hogy midőn az értékcsökkenést nem szenvedett pénzünk mellett a kereseti lehetőségek és a jövedelemszerzések nagy mértékben visszafejlődtek, *a belföldi hitelezőnek* belföldi adósától bármely címen többet juttassunk, mint amennyit normális viszonyok mellett kaphatott.

A 4550/1931. M. E. sz. számtalanszor idézett rendelet nem így oldja meg a kérdést, mert különbséget nem tévén belföldi és külföldi hitelező között, végeredményben olyan helyzetet teremt, hogy a külföldi effektív fizetési eszközben teljesítendő fizetéseket elhalasztja s bár exculpálja az adós késedelmét, a jogviszonyt jobb idők bekövetkeztéig függőben tartja. Gazdasági szükségesség nélkül belföldi hitelező javára a jogi helyzetnek függőbentartása nem helyes. Hátrányt jelent az adósnak és olyan előnyt biztosít a hitelezőnek, amely gazdaságilag nem motivált.

Azok a jogászai konstrukciók, amelyek a rendeletről

következő antinomiát kiküszöbölni vélik, nézetem szerint nem meggyőzőek. *Dr. Munkácsi* a Jogtudományi Közlöny 1932. évi 7. számában közölt cikkében abból indult ki, hogy az effektív külföldi valutában teljesítendő kötelem pénzfajkötelem, amely zártfajú kötelemmé alakulhat és alanyi lehetetlenülést is eredményezhet. Munkácsi az Mtj. 1138. §-ának felhívásával „az adós felszabadul a teljesítés kötelezettsége alól, ha a szolgáltatás hibáján kívül — oly körülménynél fogva, amelyért nem felelős — általában, vagy csak öreánézve lehetetlenné válik“, minthogy jelenleg a külföldi valutát megszerezni nem lehet, az Mtj. 1107. §-át analog alkalmazván, („aki oly pénznemben való fizetésre van kötelezve, amely a fizetés idejében már nincs forgalomban, a fizetést úgy köteles teljesíteni, mintha a pénznem nem lett volna meghatározva“), arra az eredményre jut, hogy a lehetetlenülés folytán a pénzfajtartozás helyébe az elvont pénztartozás lépett, ami országos pénznemben, pengőben teljesítendő. E jogászi levezetés kitűnő elmeélváll, — csakhogy azzal a 4550/1931. M. E. sz. rendelet 4. és 5. §-ának világos rendelkezése mellett — amely megállapítja, hogy ezidőszerint, midőn szó lehet lehetetlennéválásról, az adós késedelembe nem esik, teljesíteni nem tartozik, és az obligáció függőben marad, — operálni nem lehet. — *Dr. Iván* (a Jogtudományi Közlöny 1932. évi 28. számában olvasható cikkében) szembeszáll Munkácsi okfejtésével (bár eredménye azonos, mint az övé). Szerinte a hiba ott van, hogy a fizetőpénznemet (lerovópénz) összevetésztjük a pénznemtartozással (kirovópénz) és az effektív kikötés mellett létrejött kötelmeket pénzfajkötelemnek, pénznemtartozásnak minősítjük. Csak ezen, Iván szerint helytelen felfogás mellett lehet alkalmazni a Mtj. 1138. §-ában kifejezésrejutó szabályt. Ha ez helyes volna, — úgymond — akkor az effektivitás kikötése pénzválságok idején a legalkalmasabb eszköz arra, hogy az adósok tartozásuktól szabaduljanak. Iván szerint azonban effektivitás kikötése mellett a külföldi valutát ugyanolyan kirovópénznek kell tekinteni, mintha az effektivitás kikötése ott sem volna, vagyis a lényeg itt is az, hogy a szolgáltatás tárgyköre nem szorítkozik az effektív kikötött pénznemre, hanem a lerovás a pénzkötelmek saját törvényei szerint esetleg más pénznemben is történhet. Mindebből az következnek, hogy az effektivitás kikötésével vállalt pénztartozás-kifizetése épűgy nem válik lehetetlenné, mint bármely más pénzüsszegtartozásé. Ami itt lehetetlenülhet, az nem maga a teljesítés, hanem csupán egyik módzata. Ha a lerovásnak ez a módja lehetetlenné vált, úgy lehet és kell teljesí-

teni, mintha kikötés nem lett volna. Végző konkluziója, hogy a Nemzeti Bank külföldi fizetési eszközben történő teljesítésre engedélyt nem adhat, ezért az ilyen teljesítés tilos s minthogy ezzel az obligatio nem szűnik meg(?), a hitelező pengőben való fizetést teljes kiegyenlítésül tartozik elfogadni. Dr. Iván álláspontja — a részletek tekintetében nem kívánok vitába bocsátkozni, — szintén nem oldja meg a kérdést, és pedig ugyanazon megfontolások alapján, amelyek miatt — a rendelet világos tartalma folytán — a Munkácsi-féle konstrukciónak sincs átütőereje. Nem hagyhatom még sem említés nélkül, hogy az a nézete, hogy az effektivitás csak a kirovópénz (pénznemtartozás) és nem a lerovópénz (fizetőpénznem) oldalán jelentkezik, szemben áll úgy a törvénnyel, mint a gazdasági szükségletekkel. Az Iván-féle álláspont helyessége mellett a kereskedelmi törvény 326. §-a 2. bekezdésének semmi értelme sem volna.

Úgy tartom, hogy *csakis törvényes rendelkezés oldhatja meg a kérdést.* A megfelelő új szabályozás szükségessége mellett a már előadottakon kívül még a következőt hozom fel: Döntő a bár elértéktelenedett, de értékcsökkenést nem szenvedett pengő belső valutáris pozíciója. Ezzel szemben nem hajolhatok meg az olyan okfejtés előtt (Jogtudományi Közlöny 1932. évi 11. szám N.: A belföldi hitelezők valutakövetelése), hogy ártunk a pengőnek és az ország megtépett hitelének, ha közhatalmú intézkedéssel, vagy akár tudományos felfogással is(?) a külföldi valutában meghatározott követelést szerzett jogok elnyomásával pengőre konvertáljuk. Ez az álláspont külföldi hitelező javára fennálló effektív valutaköveteléseknél még bizonyos meggyőző erővel rendelkezik, — bár a transzfermoratórium a a külföldi hitelező valutakövetelésén is csorbát üt és újabban még a népszövetségi kölcsön kamatait is csak a Nemzeti Bank hivatalos jegyzése alapján számított pengőben tudja az állam a külföldieknek is szolgáltatni. Mi jögon követelhesse tehát a magyar hitelező, midőn követelésének mostani elfogadásával hátrányt sem szenved, a jogi helyzet függőbentartását?

Lehetnek ugyan nehézségek a kérdés gyakorlati megoldásánál. Ki a belföldi és ki a külföldi hitelező? Méltányosnak találok az olyan rendezést, hogy *effektív valutát — pro futuro — csak az eredeti jogszerző, külföldön lakó, külföldi állampolgár követelhesen.* A magyar állampolgár, bár külföldön tartózkodik, vegye ki részét gazdasági bajainkban, a külföldi állampolgár pedig, kinek lakhelye, telepe Magyarországon van, a pengőben való teljesítés elfogadásával kárt nem szenved, — sőt ha ma kénytelen pen-

göt elfogadni, azt belföldön az itteni gazdasági élet érdekében fruktifikálhatja.

Olvastuk (a Jogtud. Közlöny, 1932. évi 11. számában közölt cikkben) azt az ellenvetést is, hogy mi indokolja, hogy az effektív valuta követelője hátrányosabb helyzetbe kerüljön mint az *aranyhitelező*? Ebben van bizonyos igazság. Azt hiszem azonban, hogy az aranyhitelező követelésének pengőkövetelésre való konvertálása ugyanúgy indokolt, mint az effektív valutatartozásoknak a mostani hivatalos árfolyamok mellett való kifizetése pengőben. Természetesen itt is csak a belföldi hitelezőre gondolok, azonban arra is, hogy az átszámítás nem a pillanatnyi magas aranykursusokon történjék. A nyers arany és bizonyos aranyérmék forgalma szabad. Ha ezek piaci ára alapján történik most az átszámítás, a hitelező valorizálva jut a szolgáltatáshoz. Megengedhető-e azonban, hogy különösen a belföldi hitelező ma teljes átértékelést kapjon? Gazdaságilag ez méltánytalan és káros. De még jogi szempontból is ellentmondást látok. A 4600/1931. M. E. sz. rendelet 3. §-a módosítván az aranypengőrendeletet, kimondotta, hogy az aranypengőnek a pengőérték fizetési eszközeiben kifejezett ellenértékét a Nemzeti Bank egyelőre nem állapítja meg és hogy ehhez képest bár a papírpengőnek a viszonya az aranyhoz képest eltolódott, az aranypengőt továbbra is egy pengővel kell számítani. A törvényes rendelkezés ezzel azt állapította meg, hogy a *pénzünk változatlanul aranypengő maradt*; e megállapítást gazdasági helyességére már fentebb reámutattam. A törvény azonban nem kívánhatja az adóstól ezekután azt, hogy ő valóságos aranyban szolgáltatson. *A törvényhozó nem mérhet kétféle mértékkel! Nem mondhatja, hogy a belső forgalomban a pengő megmaradt arany értéknek, de bizonyos kiváltságos hitelezőcsoportnak emellett megadja a jogot, hogy az aranypengőnek deklarált pengőnél többet kapjon, megengedvén az aranypengőnek nyilvánított papírpengő valorizálását.* Ez az érv pálcát tör azon álláspont mellett is, hogy törvényerejű rendelkezésre van szükség, mely szerint legalább is a belföldi hitelező effektív valutakövetelése az esedékességkor, alapulvéve a Nemzeti Bank hivatalos kursusait pengőben végkép likvidáltassék.

Dr. Kende Ernő.